

حمایت جهادی دولت
از
اشتغال مولد
و
کارآفرینی

(با نگاه حقوق عمومی و تأکید بر فرهنگ جهادی)

نوشته‌ی سیدمحمد سعادت

سرشناسه	: سعادت، سیدمحمد، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور	: حمایت جهادی دولت از اشتغال مولد و کارآفرینی
مشخصات نشر	: شیراز: سیدمحمد سعادت ، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۱۹۵ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۰۰۰-۱۵۸۵-۷
وضعیت فهرست	: فیپا
نویسی	
موضوع	: سیاست‌های کلی - اقتصاد مقاومتی
موضوع	:
رده بندی کنگره	:
رده بندی دیویی	:
شماره کتابشناسی ملی	:

ناشر: مؤلف

سید محمد سعادت

□□□

حمایت جهادی دولت از

اشتغال مولد و کارآفرینی

(با نگاه حقوق عمومی و تأکید بر فرهنگ جهادی)

سید محمد سعادت

□□□

نوبت و سال چاپ: اول ۱۳۹۷ شیراز/ شماره‌گان: ۶۰۰ نسخه / شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۰۰-۱۵۸۵-۷

طرح جلد: فاطمه امیری شیرازی / صفحه‌آرا: اطلس دهقانی / ویراستار: فاطمه امیری شیرازی

چاپ و صحافی: دنیا / قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

□□□

ارتباط با نویسنده:

Ir.shiraz1400@gmail.com

□□□

حق چاپ محفوظ است

صمیمانه از نظرات، انتقادات و پیشنهادهای شما استقبال خواهیم کرد.

تقدیم به رهبر فرزانه‌ی انقلاب که دغدغه‌ی اصلی
ایشان، «اشتغال جوانان و تولید و کارآفرینی» و در یک
جمله «تحقق اقتصاد مقاومتی» است.

مقدمه :

اشتغال ضرورتی فردی و اجتماعی است که علاوه بر تأمین هزینه‌ی زندگی، خصوصیات شخصیتی فرد را نیز متجلی می‌سازد. شغل، نحوه‌ی گذراندن زندگی را تعیین می‌کند و خصوصی‌ترین روابط انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اشتغال نقطه‌ی مقابل بیکاری و از مهم‌ترین مسائل موجود در هر کشور است و این دو پدیده معمولاً روی یک‌دیگر تأثیر متقابل دارند به این صورت که هرچه تراز آمار شاغلین مثبت باشد، تراز بیکاری رو به کاهش خواهد بود و همان‌گونه که بیکاری باعث فقر و فساد و ناامنی در جامعه می‌شود، اشتغال باعث می‌شود که از فساد و فقر و ناامنی کاسته شود. بنابراین دخالت دولت‌ها در زمینه‌ی مقابله با بیکاری و جلوگیری از آثار نامطلوب و زیان‌های آن و حمایت از اشتغال‌زایی از مهم‌ترین دغدغه‌ی دولت‌ها از دیرباز بوده است. و دولت‌مردان ما نیز از این دغدغه‌ها نه تنها مستثنا نبوده، بلکه با توجه به تحریم‌های ظالمانه‌ی چند دهه‌ی اخیر که از سوی کشورهای غربی و برخی دول اروپایی به مردم تحمیل شده، تعطیلی بسیاری از کارگاه‌های تولیدی کوچک و بزرگ را به دنبال داشته و به تبع آن، بر تعداد بیکاران کشور افزوده شده است و همین امر عاملی بسیار مهم برای ضرورت حمایت‌های جهادگونه‌ی دولت از اشتغال‌زایی مولد است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	مقدمه.....
۱۵.....	فصل اول: تعاریف.....
۱۵.....	۱- دولت.....
۱۶.....	۲- اقتصاد.....
۱۸.....	۳- اقتصاد مقاومتی.....
۱۹.....	۴- جهاد.....
۲۱.....	۵- فرهنگ.....
۲۲.....	۶- فرهنگ جهادی.....
۲۵.....	۷- اشتغال.....
۲۵.....	۸- کارآفرین.....
۲۷.....	۹- تولید.....
۲۷.....	سرمایه‌گذاری.....
۲۸.....	قانون.....
۲۸.....	قانون اساسی.....
۲۹.....	۱۰- سیاست‌های کلی.....
۳۱.....	فصل دوم: تبیین مفاهیم نظری.....
۳۱.....	بخش اول: مبانی نظری فرهنگ جهادی، جهاد و فرهنگ.....
۳۱.....	گفتار اول: چارچوب مفهومی فرهنگ جهادی.....
۳۱.....	۱- مفهوم‌شناسی و تبیین فرهنگ جهادی.....

- الف: تعریف فرهنگ ۳۲
- ب: جهاد ۳۳
- ۲- جایگاه فرهنگ در جامعه از منظر مقام معظم رهبری ۳۵
- ۳- پیدایش و شکل‌گیری فرهنگ جهادی (خاستگاه فرهنگ جهادی) ۳۶
- ۴- رفتار و روحیه‌ی جهادی ۳۸
- ۵- مؤلفه‌های فرهنگی سازمان جهادی ۳۸
- ۶- شاخصه‌ها و مولفه‌های مورد تأکید در فرهنگ جهادی ۴۰
- الف: انعطاف‌پذیری ۴۱
- ب: خود باوری ۴۱
- ج: دین محوری و ولایت‌پذیری ۴۲
- ه: ایمان و اخلاص ۴۲
- و: استقامت ۴۳
- گفتار دوم: اصول، کارکردها و معیارهای مد نظر در فرهنگ جهادی ۴۴
- ۱- جهت‌گیری‌های بنیادی فرهنگ جهادی ۴۴
- الف: جهت‌گیری اعتقادی ۴۴
- ب: استقلال واقعی ۴۵
- ۲- نقش‌ها و کارکردهای فرهنگ جهادی ۴۵
- الف: ویژگی فرهنگ جهادی در نظر امام خمینی ۴۵
- ب: کارکردها و نقش‌ها ۴۶
- ۳- اهمیت توجه به فرهنگ جهادی در عرصه‌های اجتماعی ۴۶
- ۴- تأثیر تقویت فرهنگ جهادی در تحقق اقتصاد مقاومتی ۴۶
- الف: توجه به شکندگی اقتصادی و انعطاف اقتصادی ۴۷
- ب: نقش تقویت فرهنگ جهادی در ایجاد ارزش افزوده جهت استقرار مقاوم‌سازی اقتصاد ۴۷
- ۵- نگاه آموزه‌های اسلامی و قرآنی به فرهنگ جهادی ۴۷
- فرهنگ جهادی از منظر پارادایم اسلامی ۴۸
- ۱- اثرات و کارکردهای فرهنگ جهادی در سازمان‌ها و ارگان‌ها ۴۹
- ۲- وجوه تفاوت خصایص مدیریتی در آموزه‌های فرهنگ جهادی و فرهنگ غربی ۵۱
- گفتار سوم: تبیین مفهومی فرهنگ جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری ۵۲
- ۱- کار جهادی از منظر رهبری ۵۳
- ۲- اهمیت روحیه‌ی جهادی از نگاه رهبری ۵۳
- ۳- مولفه‌های اثرگذار بر فرهنگ جهادی از منظر مقام معظم رهبری ۵۴

- الف) استقبال از جهاد و شهادت..... ۵۴
- ب: داشتن روحیه‌ی فرهنگ جهادی ۵۵
- ج: نقش روحانیت، حوزه‌ی نمایندگی ولی فقیه و دفاتر نمایندگی در ایجاد و گسترش و تداوم فرهنگ جهادی..... ۵۶
- د) توجه به حفظ ارزش‌های جهادی ۵۷
- ه) محور آرمان‌گرایی و واقع بینی ۵۷
- و) معنویت محور بودن ۵۷
- بخش دوم: سیاست‌های کلی نظام و راهبرد اقتصاد مقاومتی ۵۸
- گفتار اول: تبیین مفهوم سیاست‌گذاری عمومی و سیاست کلی نظام ۵۸
- ۱- سیاست‌های کلی نظام و سیاست‌گذاری عمومی ۵۸
- مفهوم سیاست کلی و سیاست‌گذاری ۵۸
- ۲- سیاست‌گذاری عمومی و خط مشی‌گذاری عمومی ۶۰
- گفتار دوم: مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی و تأثیرات آن ۶۲
- ۱- مفهوم و تعریف اقتصاد مقاومتی ۶۲
- ۲- سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی جمهوری اسلامی ایران ۶۴
- ۳- اقتصاد مقاومتی از منظر رهبری ۶۶
- الف: تبیین مفهومی اقتصاد مقاومتی در قالب سیاست‌های اصل ۴۴ قانون اساسی از دیدگاه رهبری ۶۶
- ب: الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی از دیدگاه رهبری ۶۷
- فصل سوم: نقش دولت و سیاست‌های دولتی در توسعه‌ی فعالیت‌های کارآفرینانه و اشتغال مولد با توجه به شاخص‌های فرهنگ جهادی..... ۶۹**
- بخش اول: نقش دولت در ترویج شاخص‌های فرهنگ جهادی، در راستای توسعه‌ی کارآفرینی ... ۶۹
- گفتار اول: کارکردهای دولت در راستای توسعه‌ی کارآفرینی ۶۹
- ۱- عوامل منفی مؤثر بر وضعیت اشتغال ۶۹
- الف- نرخ بهره: ۶۹
- ب- قاچاق کالا و اشتغال ۷۰
- اشتغال مولد ۷۰
- ۲- اهمیت کارآفرینی در اقتصاد و پیشرفت جامعه ۷۱
- ۳- نقش فرهنگ جهادی و شاخصه‌های آن در توسعه‌ی بستر کارآفرینی در جامعه ۷۳
- ۴- فاکتورها و مؤلفه‌های مؤثر بر توسعه‌ی فرهنگ کارآفرینی ۷۴
- گفتار دوم: نقش دولت در توسعه‌ی کارآفرینی ۷۴

- ۱- نقش سیاست‌گذاری‌ها و خط‌مشی دولت در توسعه‌ی کارآفرینی ۷۵
- ۲- نقش مسئولین دارای روحیه‌ی جهادی در توسعه‌ی کارآفرینی منجر به ایجاد اشتغال ... ۷۶
- ۳- مهم‌ترین خط‌مشی‌ها و برنامه‌های دولت جهت توسعه‌ی کارآفرینی ۷۶
- ۴- برنامه‌های حمایتی و تشویقی دولت در راستای کارآفرینی ۷۶
- ۵- ارزیابی و تحلیل برنامه‌های آموزشی کارآفرینی در ایران ۷۷
- الف: نقاط قوت ۷۷
- ب: نقاط ضعف ۷۸
- ۶- تدابیر دولت در زمینه‌ی اشتغال ۷۸
- ۷- پیشنهاد مدل مطلوب تهیه‌ی برنامه‌ی آموزش کارآفرینی در ایران ۷۹
- نقش دولت در حمایت و توسعه‌ی کارآفرینی ۸۰
- گفتار سوم: توسعه‌ی آموزش و مهارت‌های کارآفرینانه با رویکرد جهادی در سیستم آموزش عالی ۸۴
- ۱- نقش فرهنگی دانشگاه در توسعه‌ی کارآفرینی با توجه به سند چشم‌انداز ۸۴
- ۲- راه‌بردها و راه‌کارهای توسعه‌ی آموزش مهارت‌های کارآفرینی ۸۵
- ۳- روش‌های کارآمد توسعه‌ی آموزش کارآفرینی ۸۶
- ۴- حمایت از بخش خصوصی، جهت توسعه‌ی کارآفرینی و اشتغال ۸۶
- ۵- افزایش سرمایه‌ی کارآفرینی ۸۹
- ۶- سعی در ارتقای فرهنگ جامعه و خلق دانش جدید ۹۰
- ۷- راهکارهای توسعه‌ی فرهنگ کارآفرینی در ایران مطابق با الگوی اسلامی پیشرفت ۹۱
- بخش دوم: نقش دولت و دستگاه‌های اجرایی در ترویج شاخص‌های فرهنگ جهادی در راستای اشتغال مولد ۹۴
- ۱- سیاست‌های کلی اشتغال، ابلاغی مقام معظم رهبری به سران سه قوه ۹۴
- ۲- تأثیر اشتغال مولد در جهت رسیدن به اقتصاد مقاومتی ۹۵
- ۳- کارآفرینی محرک اشتغال مولد و توسعه‌ی اقتصادی ۹۷
- ۴- توجه به شاخص‌های روحیه‌ی جهادی در بالا رفتن کارآیی مدیران در بخش اقتصاد ۹۹
- بخش سوم: مجموعه‌ی اقدامات لازم دولت در راستای ترویج فرهنگ جهادی به بدنه‌ی سیستم اداری کشور ۱۰۰
- گفتار اول: راهبردهای نهادهای نهادینه کردن فرهنگ جهادی ۱۰۰
- ۱- تقویت فرهنگ جهادی توسط دولت ۱۰۰
- ۲- آغاز و شروع حرکت جهادی از سمت مسئولین و دست‌اندرکاران رده بالای جامعه ۱۰۱
- ۳- نهادینه کردن اصول فرهنگ جهادی در میان سیاست‌گذاران و مسئولان دولتی ۱۰۱
- ۴- اهمیت قائل شدن دولت نسبت به منابع انسانی ۱۰۳

- گفتار دوم: راهبردهای ترویج فرهنگ جهادی توسط دولت ۱۰۴
- ۱- راه و روش (راهبرد) ورود و ترویج فرهنگ جهادی به بدنه‌ی اقتصاد ملی جهت توسعه ۱۰۴
- الف: ایجاد امنیت اقتصادی با توجه به شاخصه‌های فرهنگ جهادی ۱۰۴
- ب: اهتمام ویژه‌ی نظام حقوقی و دستگاه قضا ۱۰۵
- ۳- تلاش برای خروج از تمرکزگرایی دولتی در جهت تقویت گروه‌هایی با روحیه‌ی جهادی ۱۰۵
- الف: تمرکز قدرت در دست حکومت ۱۰۵
- ب: تبعات منفی تمرکز قدرت در دست حکومت: ۱۰۶
- ۴- بها دادن بیشتر به تفکر راهبردی در ترویج و توسعه‌ی فرهنگ و مدیریت جهادی ۱۰۷
- ۵- وظایف دولت برای مقابله با نابرابری و عدم تعادل اقتصادی ۱۰۸

فصل چهارم: نقش سیستم حقوقی و قانون‌گذاری و نهادهای قضایی در کارآفرینی، اشتغال مولد و

- سرمایه‌گذاری با توجه به اصول فرهنگ جهادی ۱۰۹
- بخش اول: اقتصاد، اشتغال مولد و کارآفرینی در نظام حقوقی ایران ۱۰۹
- گفتار اول: نقش قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۱
- ۱- اقتصاد در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۱
- ۲- برخی اصول اقتصادی در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۲
- ۳- نقش نظارت در مقابله با فقر و نابرابری در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۱۶
- الف- نظارت حکومتی ۱۱۷
- ب- نظارت رهبری ۱۱۷
- ج- نظارت از طریق تدوین سیاست‌ها و قوانین اجتماعی ۱۱۸
- ۴- وظایف دولت در حمایت از کسب و کار و اشتغال، در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۲۰
- ۵- دستگاه‌های نظارت‌کننده در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۲۱
- ۶- ارائه تفسیری جدید از اصول اقتصادی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۲۲
- گفتار دوم: سیاست‌های کلی و اشتغال ۱۲۳
- گفتار سوم: مجموعه‌ی اقدامات قوه‌ی قضائیه در حمایت از فعالیت‌های اقتصادی ۱۲۶
- ۱- تقویت و بالابردن احساس عدالت در مردم ۱۲۶
- ۲- تأثیرگذاری نهادها و نظام های حقوقی، و سیستم قضایی در سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اقتصادی منجر به اشتغال ۱۲۷
- گفتار چهارم: توجه سیستم قضایی به حرفه‌آموزی زندانیان جهت ایجاد اشتغال مولد ۱۳۰
- ۱- اقدامات دولت و نهادهای قانونگذاری در راستای ایجاد اشتغال مولد زندانیان ۱۳۲
- ۲- الزام حمایت قضایی از سرمایه‌گذاری در چارچوب قانون ۱۳۲
- ۳- الزام نمودن قوه‌ی قضائیه به برخورد قهر آمیز و شدید با متخلفان اقتصادی ۱۳۴

- ۴- اعمال مجازات‌های سنگین بازدارنده از سوی قوه‌ی قضائیه ۱۳۵
- ۵- تحقق امنیت اقتصادی سرمایه‌گذاران و کارآفرینان توسط قوه‌ی قضائیه ۱۳۶
- بخش دوم: اقدامات حقوقی در راستای ترویج کار شایسته و جلوگیری از بیکاری ۱۳۷
- گفتار اول: حمایت حقوقی از حق تشکل و مذاکرات جمعی ۱۳۷
- ۱- آزادی انجمن‌ها و حق تشکل ۱۳۸
- ۲- حق سازمان‌دهی سندیکایی و پیش‌برد مذاکرات جمعی ۱۴۲
- ۳- ایجاد اصلاحات در حقوق اشتغال ۱۴۳
- گفتار دوم: گفتگوی اجتماعی، مشورت سه جانبه سازوکار تحقق کار شایسته ۱۴۷
- الف: مشورت سه جانبه ۱۴۷
- ب: نماگرهای آماری کاستی‌های کار شایسته ۱۴۸
- گفتار سوم: قوانین حقوقی در مواجهه با بیکاری ۱۴۹
- الف: بیکاری جوانان ۱۵۱
- ب: فاصله‌ی بین زنان و مردان در مشارکت نیروی کار ۱۵۲
- حمایت دولت از اشتغال زنان ۱۵۵
- برنامه‌ها و سیاست‌های دولت برای توسعه‌ی کارآفرینی ۱۵۵
۱. تدوین آئین‌نامه توسعه‌ی کارآفرینی در دانشگاه‌های کشور ۱۵۵
۲. ایجاد مرکز کارآفرینی ۱۵۵
۳. حمایت مالی و آموزشی ۱۵۶
- وزارت کار و اموراجتماعی به عنوان محیط نهادی حمایت از خوداشتغالی ۱۵۷
- سوابق تشکیل شوراهای قانونی موجود در آخرین ساختار سازمانی مصوب ۱۵۸
- شورای عالی کار ۱۵۹
- شورای عالی حفاظت فنی ۱۵۹
- شورای عالی کارآموزی ۱۶۰
- سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای ۱۶۰
- قانون الزام فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای اشتغال به کار ۱۶۱
- وزارت تعاون ۱۶۲
- خدمات آموزشی ۱۶۲
- خدمات مشاوره ۱۶۳
- نحوه‌ی صدور مجوزهای قانونی ۱۶۳
- تسهیلات مالی ۱۶۳
- وزارت صنایع و معادن ۱۶۴

۱۶۶.....	شرکت شهرک‌های صنعتی ایران
۱۶۷.....	صندوق تعاون کشور
۱۶۷.....	سازمان بهزیستی کشور
۱۶۸.....	سازمان ملی جوانان
۱۶۸.....	الف) دوره‌ی آموزش کارورزی
۱۶۸.....	ب) طرح کارورزی فارغ‌التحصیلان جویای کار (کار در کارگروه)
۱۶۹.....	بنگاه‌های کوچک اقتصادی زود بازده و کارآفرین
۱۷۰.....	بانک کشاورزی
۱۷۱.....	نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۷۱.....	نتیجه‌گیری
۱۷۵.....	راهکارها و پیشنهادات
۱۷۹.....	فهرست منابع و مأخذ
۱۷۹.....	الف: کتب فارسی
۱۷۹.....	قران کریم
۱۸۲.....	ب: مقالات
۱۸۹.....	ج: پایان نامه‌ها
۱۸۹.....	د: وب سایت‌ها و خبرگزاری‌ها
۱۹۰.....	منابع عربی

فصل اول: تعاریف

۱- دولت

در معنای دولت در لغت نامه آمده است: «آنچه که به گردش زمان و نوبت، از یکی به دیگری برسد، گردش نیکی به سود کسی، دارایی، ثروت، مال| و در اصطلاح سیاست، زمان سلطنت و حکومت بر یک کشور، و نیز هیئت وزیران، نخست وزیر و وزیران او.»^۱

در گفت‌وگوهای عمومی، مفهوم دولت را در معناهای گوناگون به کار می‌برند. بسیاری از نویسندگان، مفاهیم «دولت» و «حکومت» را به یک معنا استعمال می‌کنند به عبارت دیگر، در پاره‌ای از تعاریف، دولت مترادف با حکومت و در برخی تعاریف، صفت مشخص‌کننده و یکی از عناصر آن بیان شده است. از مجموع تعاریفی که درباره‌ی دولت ارائه شده، می‌توان به‌طور خلاصه به تعریف‌های زیر اشاره کرد:

تعریف حقوقی: دولت واحدی است که ویژگی‌های جمعیت، حکومت، سرزمین و حاکمیت را داشته باشد.

تعریف فلسفی: دولت دارای یک هدف اصلی است. در این تعریف، با مفاهیمی چون ویژگی‌های ضروری و بسنده دولت، کمال مطلوب، دولت خوب یا دولت کامل روبه‌رو هستیم. از لحاظ فلسفی، سه مکتب فکری وجود دارد:

الف) دولت برای ایجاد هماهنگی میان اجزای گوناگون و ضروری جامعه به وجود آمده است.

---

^۱ عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، انتشارات امیر کبیر، چاپ بیست و دوم ۱۳۷۹، جلد اول، ص ۹۸۲.

ب) دولت در نتیجه‌ی قراردادی اجتماعی به وجود آمده است.

ج) دولت در نتیجه‌ی مبارزه میان نیروهای متضاد اجتماعی پدیدار شده است.

تعریف سیاسی: دولت بر پایه‌ی کمال مطلوب فیلسوفان قرار ندارد؛ بلکه بر واقعیت‌هایی استوار است که در گذشته، اکنون و آینده وجود دارند. در این تعریف، گفته می‌شود که جامعه، از صورت‌بندی‌های بسیار ساده آن تا گونه‌های بسیار پیچیده‌اش، بر پایه‌ی تغییرات نظام تولید رشد یافته است.^۱

دولت بدین سان مفهومی انتزاعی و غیر شخصی است که به گفته‌ی ماکس وبر "انحصار کاربرد قدرت مشروع" را در سرزمین خاصی در اختیار دارد و در درون مجموعه‌ای از دولت‌های واجد حاکمیت دیگر قرار گرفته است. اقتدار دولت به عنوان حاکمیت در درون کشور منحصر به فرد و بی نظیر است. تقسیم حاکمیت به معنای تقسیم دولت خواهد بود.^۲

۲- اقتصاد

یکی از معانی اقتصاد در لغت، میانه روی و پرهیز از افراط و تفریط در هر کاری است. در آیه‌ی «و اقصد فی مشیک» نیز به همین معنی آمده است.

از آن نظر که اعتدال در هزینه‌ی زندگی یکی از مصادیق میانه روی بوده، کلمه‌ی «اقتصاد» درباره‌ی آن بسیار استعمال می‌شده است تا آنجا که در به کارگیری عرفی از «اقتصاد» غالباً همین معنی مقصود بوده است. اقتصاد از معانی عرفی خود (میانه روی در معاش و تناسب دخل و خرج)، تعمیم داده شده و معادل economy قرار گرفته است. به هر حال برای «اقتصاد» که اقتصاددانان از آن بحث می‌کنند تعاریف مختلفی ارائه شده است.

ارسطو: علم اقتصاد یعنی مدیریت خانه.

آدام اسمیت: اقتصاد، علم بررسی ماهیت و علل ثروت ملل است.

^۱ ابوالحسنی، علی محمد، مقاله، پژوهشکده باقرالعلوم، بدون تاریخ.

^۲ بشریه، حسین، آموزش دانش سیاسی، تهران، انتشارات نگاه معاصر، زمستان ۱۳۸۰.

استوارت میل: اقتصاد، عبارت است از بررسی ماهیت ثروت از طریق قوانین تولید و توزیع.

ریکاردو: اقتصاد علم است.

آلفرد مارشال: اقتصاد، عبارت است از مطالعه‌ی بشر در زندگی شغلی و حرفه‌ای. در تعریف دیگر: علم اقتصاد بررسی کردارهای انسان در جریان عادی زندگی. اقتصاد یعنی کسب درآمد و تمتع از آن برای تربیت دادن زندگی است.^۱

واژه‌ی انگلیسی برای اقتصاد، Economics است که خود در واژه‌ی یونانی οἰκονόμος به معنای کسی که «خانوار را مدیریت می‌کند» ریشه دارد. این کلمه در یونان کلمه‌ای مرکب است یعنی از دو واژه‌ی οἶκος به معنی خانه و νέμω به معنی مدیریت کردن یا توزیع کردن درست شده است. شناخته شده ترین تعریف از اقتصاد به این معنی را افلاطون و ارسطو به کار می‌برند. اگر بخواهیم دقیق‌تر سخن بگوییم ارسطو از فن تدبیر منزل یا خانوار سخن می‌گوید. این نشان می‌دهد که واحد اقتصادی از نظر ارسطو و یونانیان خانوار است. شاید بد نباشد بخشی از سخنان ارسطو درباره‌ی تدبیر منزل را بخوانیم تا متوجه شویم علم اقتصاد چه راهی بلند و طولانی را برای تبدیل شدن به یک علم، چنان که اکنون است طی کرده است. ارسطو می‌گوید: «تدبیر منزل بیش از تحصیل اشیای بی‌جان، به افراد، و بیش از فضیلت و برتری اشیاء که ثروت نامیده می‌شود، به فضیلت انسان، و بیش از اهمیت بردگان، به اهمیت افراد آزاد توجه می‌کند.»^۲

از علم اقتصاد تعاریف زیادی عنوان شده است اما ساده ترین و جامع ترین تعریف از علم اقتصاد عبارت است از علم تخصیص بهینه‌ی منابع کمیاب است. کمیابی مهم ترین موضوع علم اقتصاد است. کمیابی به این مفهوم است که امکانات محدود است ولی خواسته های بشری نامحدود می‌باشند. به عنوان مثال درآمد محدود است ولی کالاها و خدمات زیادی را می‌خواهیم خریداری کنیم و یا بودجه کشور محدود است. ولی نیازها و خواسته های

^۱ بدون تاریخ، سایت رشد، شبکه‌ی ملی مدارس، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش.

^۲ دانشنامه اقتصاد و مدیریت، درس مبانی اقتصاد، بدون تاریخ.

زیادی است که در جامعه وجود دارد. اصولاً منابع را در اقتصاد به منابع اقتصادی و غیراقتصادی تقسیم بندی می کنند. منابع اقتصادی: به منابعی اطلاق می شود که کمیاب باشند. نشانه‌ی کمیابی قیمت است. هر کالا یا منبعی قیمت داشت به معنی این است که آن کالا یا آن منبع کمیاب است.^۱

در ساده ترین و قابل فهم ترین تعریف، اقتصاد مطالعه‌ی نحوه‌ی استفاده‌ی جامعه از منابع محدودش است. اقتصاد علمی اجتماعی است که با تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات پیوند خورده است. اقتصاد تمرکز بسیار زیادی بر روی چهار عامل تولید یعنی: زمین، نیروی کار، سرمایه و کسب و کار دارد. اینها چهار عنصری هستند که فعالیت اقتصادی را در جهان ما می سازند و هر یک می توانند به صورت مجزا مطالعه شوند.^۲

در فرهنگ لغت امید، در معنای واژه‌ی اقتصاد آمده است: «علم اقتصاد علمی است که در باره‌ی دخل و خرج و روابط بازرگانی و امور مالی افراد، مملکت و بنگاه‌های صنعتی و بازرگانی و شئون مالی یک کشور بحث می کند.»^۳

باتوجه به تعاریف، می توان اذعان کرد که اقتصاد علمی است اجتماعی که با مد نظر قرا دادن منابع محدود تولید و میزان عرضه و تقاضا (دخل و خرج) روش استفاده دولت و جامعه از منابع محدود خودش را مورد مطالعه قرار می دهد.

۳- اقتصاد مقاومتی

برای مفهوم اقتصاد مقاومتی، تعاریف متفاوتی ارائه شده است اما تعریفی که رهبر فرزانه انقلاب ارائه داده اند، بهترین، جامع ترین و کامل ترین تعریف از اقتصاد مقاومتی است.

«اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی ها و خصومت های شدید می تواند تعیین کننده رشد و شکوفایی کشور باشد»^۴

^۱ گروه مالی ارقام محاسب، مقاله، بدون تاریخ.

^۲ آشنایی با مفاهیم اقتصادی، تعریف اقتصاد چیست، سایت تابناک، انتشار: ۲۰ شهریور ۱۳۹۷.

^۳ عمید، حسن ۱۳۷۹.

^۴ بیانات مقام معظم رهبری در دیدار دانشجویان، ۱۶ / ۵ / ۹۱.

منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی، یک اقتصاد مقاومتی فعال و پویا است. اقتصاد مقاومتی پدیده‌ای است برای کاهش وابستگی‌ها و تاکید روی مزیت‌های تولید داخلی و تلاش برای خود اتکایی. اقتصاد مقاومتی یعنی اینکه با شناخت و تشخیص حوزه‌های فشار، بتوان در شرایط تحریم تلاش لازم و مضاعف را برای کنترل و بی اثر کردن آن انجام داد. در حقیقت هدف از اقتصاد مقاومتی آن است که بر فشارها و ضربه‌های اقتصادی که از سوی نیروهای متخاصم به منظور سد راه پیشرفت کشور ایجاد می‌شود بتوان غلبه کرد.^۱

۴- جهاد

جهاد از ماده‌ی جَهَد به معنای مشقّت است^۲ (جَهْد) و در اصطلاح شرع، عبارت است از بذل جان، مال و توان خویش در راه اعتلای کلمه‌ی اسلام و اقامه‌ی شعائر ایمان^۳. و یا تلاش فراوان^۴ و به طور کلی به نوعی واداشتن، بدان چه بر آن دشوار و سخت باشد، اطلاق شده است^۵. واژه‌ی «جهاد» نیز به معنی مبارزه و نبرد^۶ و بذل جهد و کوشش در دفع دشمن است و بیشتر بر مدافعه به جنگ اطلاق می‌شود و لیکن گاهی به طور مجاز توسعه داده می‌شود به طوری که شامل دفع هر چیزی که ممکن است شری به آدمی برساند، می‌شود^۷. علامه طباطبایی در ذیل آیه «وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ^۸» مجاهده و جهاد را مبالغه‌ی در جهاد، معنا کرده و جهاد نیز به معنای به کار بستن طاقت و قدرت است، پس

^۱ همان.

^۲ أحمد بن فارس بن زکریاء القزوینی الرازی، أبو الحسین، معجم مقاییس اللغه، ج ۱، عبد السلام محمدهارون، دالفکر، ۱۳۹۹ق، ص ۴۸۶.

^۳ نجفی، شیخ محمدحسین، جواهر الکلام، ج ۲۱، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۶، ص ۳.

^۴ راغب اصفهانی، حسین بن محمد؛ مفردات الفاظ قرآن کریم، ترجمه حسین خدایپرست، قم: دفتر نشر نوید اسلام، ۱۳۸۷، ص ۱۶۲.

^۵ طباطبایی، محمد حسین؛ ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱۲. محمد باقر موسوی همدانی، چاپ پنجم، قم: دفتر نشر اسلامی، ۱۳۷۴، ص ۴۲۷.

^۶ آذرنوش، آذرتاش؛ فرهنگ معاصر عربی فارسی، تهران: نشر نی، ۱۳۹۰، ص ۹۸.

^۷ طباطبایی، محمد حسین؛ منبع پیشین، ج ۱۶، ص ۵۸۲.

^۸ سوره عنکبوت، آیه ۶.